

ARBORII NU CRESC ÎN PIVNIȚĂ

Teatrul este o specie literară europeană: simetrică, limpede, limitativă. Digresiunile și descrierile, "eseistica" sau lirismul deghizat nu încap aici, necum "burțile" și divagațiile. Cum bine s-a spus, e arhitectură. Și cu atât mai mult constituie o probă de foc pentru orice literatură. De la Alecsandri, prin Caragiale, Sorbul, Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Gh. Ciprian și poate și prin teatrul poetic al lui Blaga și Dan Botta, avem cițiva dramaturgi. Am avut și cițiva regizori, pentru că, nu trebuie uitat, textul și spectacolul merg mână în mână conform principiului vaselor comunicante.

Plecând de la aceste premise, cum arată ultimii 40 de ani de text dramatic românesc? Cam inodor, uneori epigonic și îndeosebi ... boulevardier de partid. Un echivalent al *Cronicii de familie*, al *Morometilor* - un echivalent dramaturgic - nu disting între anii 1948 - 1989. La "liberalizarea" din epoca deceniului al șaptelea, nu a răspuns la apel nici un dramaturg de sertar, măcar în măsura în care au răspuns prozatorii: V. Voiculescu, Ion Vinea. Sau romancierii care au apărut atunci: Nicolae Breban, Fănuș Neagu.

Există, negreșit, o foarte importantă circumstanță atenuantă, mult mai învederată în teatru și cinematograf decât în proză ori eseu, pentru a nu mai vorbi de poezie, al cărei limbaj simbolic prin natură a favorizat-o; aceasta e circumstanța socială. Teatrul este prin excelență o artă de agora. Și dacă regizorii, scenograful, actorii au mai reușit să spună ori să sugereze ceva, dramaturgilor le-a venit extrem de greu, dacă nu imposibil. De aceea ne și mîngîiem cu piesele lui Teodor Mazilu.

Pentru că în rest, retrospectiv, totul apare drept căldicel. De la meșteșugul lui Horia Lovinescu la glumele chinuite, chircoite și tocmai prin asta tragice - ale lui Ion Băieșu, autor emblematic pentru vremurile precare și spălăcite pe care le-am trăit. Las să se odihnească în pace Baranga, care, cu satirele sale duse pînă la nivel de director-general și ministru-adjunct, a anticipat acea mare escrocherie propagandistică din romanul românesc numită și obsedantului deceniu, sau, în terminologia lui Caragiale, "revoluțiune cu permisiune de la polițiune".

Dacă proza a păstrat, totuși, măsura, decența, genul dramatic s-a făcut chiar porta-vocele Revoluției culturale din '71. Să nu uităm că Paul Everac a scris Un fluture pe lampă, piesă pe care ar putea-o reproduce revista "România Mare". Emil Cioran, scotit azi cel mai mare stilist într-o mare și glorioasă literatură, era un personaj cu "cheie" în pamfletul neobrazat montat la Național în 1972. Isprava sa îl plasează pe dramaturg la cota cea mai înaltă în antologia - destul de voluminoasă - a infamiei intelectuale românești.

Tematica monodică și clișeistă a obsedantului deceniu s-a reflectat și pe scenă. Apoi, toate acele piese și piesulețe livrate mai întîi prin intermediul televiziunii, marțea, în care absolvenții erau îndemnați străvezu să "aleagă" catedra din comună și nu pe aceea din oraș; șantierii frămîntați de metafizica buldozerului; stupidele pledoarii în favoarea mai-binelui care trebuie să ia locul binelui... - toate acestea ne întorceau la Costache Caragiali și la Alecsandri, minus nalivitatea acelor îndreptători de moravuri; minus buna lor credință de întemeietori.

Bilanțul e trist. Pentru că spectacolul a reușit de multe ori să se strecoare - și aici aș găsi exemple benefice nenumărate -, însă textul, nu. E greu să se dezvolte dramaturgi în asemenea împrejurări, analoge cu creșterea arborilor în pivniță. Și ar mai fi o circumstanță: trimițînd un roman sau un eseu peste graniță, putea fi tradus și publicat. O piesă, însă, presupune un regizor, o echipă, un teatru... Nu cunosc, în ultimii 15 ani, decât un dramaturg est-european devenit notoriu în străinătate: ascultam, la finele anilor '70, piese ale lui Havel la BBC; traduse în limba română.

DAN CIACHIR

NOI CITIM, NU GÎNDIM

Puține probleme de interes major au făcut și fac să curgă atîta cerneală precum, la noi, în ultimul an, chestiunea, în definitiv neesențială în raport cu nivelul programelor, a crainicilor televiziunii. Pe de altă parte, însă, trebuie să admitem că un subiect care inflamează într-atît condeiele nu poate să nu-și albă importanța lui. Oamenii aceștia, care iau în numele nostru pulsul evenimentelor și care, prin felul lor de a fi, ne influențează metabolismul, fac parte din viața noastră; chiar fără să-l vedem, le recunoaștem vocea, frazarea, ritmul interior, ticurile, și ne grăbim sau nu către micul ecran în funcție de turele lor de serviciu. Și dacă feed-back-ul se realizează mai greoi, pînă la urmă "unda" acestui tăcut mesaj de răspuns al nostru ajunge totuși la ei, fie și prin delegație, sub forma (de obicei acrișoară) a cronicilor, top-urilor, telefoanelor, scrisorilor; astfel încît la televiziune se știe cine e bine și cine e prost receptat.

Într-o profesiune care cere nu numai pregătire culturală ovasienciclopedică, pricepere gazetărească, aplomb, ci și o anume îmbinare specifică de calități omenești, e firesc ca, oricît de mare ar fi numărul celor ce se cred chemați, foarte puțini să fie aleși. Nefiresc e, în schimb, raportul tensionat ce s-a instalat, în această privință, între televiziune, ca instituție, pe de o parte (care consimte abia după un veritabil război al nervilor să retragă "acreditarea" unui angajat, ignorînd faptul că prezența unui purtător de cuvînt cu un comportament inadecvat distorsionează mesajul, fiind extrem de contraproductivă), și critici, pe de alta (nevoiti să cheltuiască prea multă energie pentru a "disloca" de pe post un neavenit, și care, exasperați, răbufnesc în reproșuri lipsite de fair-play privind vîrsta și fizicul unor doamne și domni fixați parcă pentru totdeauna pe ecranul de

sticlă). Imi închipui că, deși cumva apărât de acest ecran, un crainic astfel "refuzat" se simte aruncat în groapa cu lei; bineînțeles, el merge vitejește înainte - tăria de a înfrunta o situație neplăcută face parte din "armamentul din dotare" al oricărui ins ce practică o meserie publică - dar la ce altoeva decît la o și mai mare înfrîncare poate duce aceasta?

Dacă s-ar accepta ideea că dialogul cu telespectatorul este un test de aptitudini pe care-l treci sau nu, fără ca prin aceasta să fii descalificat din punct de vedere intelectual, s-ar putea analiza decrispat fiecare caz în parte, ajungîndu-se la o selecție normală. S-ar observa astfel că frumusețea (a Deliei Budeanu, de pildă) e un atu, dar nu o condiție obligatorie (de vreme ce Virgil Tatomir, bărbat nu din caleafară de chipeș dar cu mintea limpede, izbuteste să fie, în stilul său răspicat, lipsit de cochetărie, un bun crainic, conducîndu-ne direct în miezul informației), că dezinvoltura e o armă cu două tăisuri (Cornelius Roșianu zdrelindu-se în amîndouă), că cineva poate fi un excelent redactor, dovedindu-se totodată absolut incapabil să rostească în fața camerei două fraze fără a se bîlbîi de trei ori (am chiar două nume, dar nu vreau să le dau!) și că darurile naturale sînt distribuite de ursitoare după legi misterioase ce fac ca pentru fiecare om să existe un loc potrivit, fiind strict interzis să te așezi pe locul altuia.

Am fi nedrepți dacă n-am lua act de faptul că televiziunea a încercat și pînă acum să-și îmborsățească garnitura, lansînd și un concurs al cărui finaliști intră încet-încet în conștiința publică. Dintre ei se detașează net Daniela Gămulescu: de la debut, ea depășește tracul, frazează logic și nuanțat, nu (prea) greșește pronunția denumirilor străine; dincolo de aceste premise elementare, place prin distincție și ne încurajează s-o credităm pentru momentul cînd l se vor încredința misiuni presupunînd o marjă de independență. După o intrare cam ezitantă, Anca Toader a dobîndit siguranță, anunțînd, să sperăm, un viitor interesant comentator specializat în politică externă.

Dar cu o floare, și chiar cu două, nu se face primăvară. Dacă "oferta" unui concurs e, mai mult sau mai puțin, produsul hazardului, criteriile selecției sînt hotărîtoare. Ce anume cretinde

televiziunea candidaților la postul de crainic? Judecînd după ceea ce vedem, două lucruri: să arate bine și (sau?) să citească fără poticnelli. Evident, aici este punctul nevralgic, din moment ce a fost posibil să fie aleasă Elena Voinea, care, iată, "satisfacă baremul" (!) deși este evident contraindicată prin absența unor date (și prin surplusul altora). Și așa va fi mereu, pînă nu se va elabora testul complex ce va plasa ștacheta la nivelul care să poată fi depășit numai de oameni cu personalitate, excepțional înzestrați la capitele precum: inteligență, farmec, prezență de spirit, umor.

Probabilitatea de a recruta un numeros contingent de copii-minune gata formați fiind extrem de redusă, realist e să fie deocamdată măcar depistate asemenea calități, poate încă timid afirmate, și ajutate să se dezvolte. Dar, după admitere, are loc o "specializare" interzicînd această șansă; cu excepțiile mai sus citate, fetele frumoase (Carmen Movileanu, Cristina Țopescu, Iuliana Marcu și alte cîteva, pe care n-am reușit încă să le identific), chiar dacă "citesc bine", nu sînt puse să facă gimnastică intelectuală, ci sînt tratate drept decor viu, fiind exilate fără termen în rezervația păpuși: acolo, ele prezintă bluze, coafuri, cercei, titluri de filme și tipuri de surfs; cu cît izbutesc să fie mai artificiale și mai desuete, reprimîndu-și tinereasca spontaneitate, cu atît vechea școală a fostei televiziuni dinainte de decembrie '89 recîștigă teren (spre tainica mulțumire a unora).

Din categoria cealaltă, "fără surfs", se aleg oamenii de încredere pentru pupitrul de comandă de la Actualități. Aici s-au statornicit tonul autoritar, aerul morocănos și o manieră expeditivă, ce-i face pe eventualii invitați, rămași cu vorba la jumătate, să se simtă stingheriți ca niște musafiri lăsați dinadins să observe că-și cam deranjează gazda. "Fără ipocrizie și fără prejudecăți", doamnelor Gabriela Neagu și Felicia Meleşcanu le vom reproșa, în această ordine de idei, nu felul cum arată - impolitește nejustificată, date fiind ținuta îngrijită, eleganța, un stil al maturității sobre ce mai degrabă le avantează - ci tocmai faptul că s-au făcut campioanele atitudinii mai sus descrise, particularizată într-o infinitate de nuanțe ale didacticismului antipatic. Atitudine al cărei monopol, de altfel, nu-l dețin, mai nou

sositul Mircea Hamza tinzînd să se înscrie în aceeași filieră, deși ar fi mult mai în cîștig dacă și-ar mînuie încontestabila inteligență polemică nu ca pe o ghioagă, ci ca pe o floretă. Fapt e că, datorită modului de a fi al acestor protagoniști, emisiunea capătă în unele seri o coloratură posacă, neplăcută; asistăm intimidăți la seria anunțurilor banale, preluate fără discernămint și debitate de-a valma, cu aceeași deplasată gravitate profesorală, ca și cum am fi niște școlari cu frecvență obligatorie, învățați de bine, din cînd în cînd muștrați pentru purtări neconforme iar către final de obicei absolviți printr-un reportajel anodin susținut cu elan patetic (de preferință din aria isprăvilor poliției, dacă ziua respectivă e săracă în manifestări pioase). Peste cîteva minute, dacă cineva ne-ar lua repede, n-am prea fi în stare să răspundem: cine? unde? cînd? cum? de ce? - fiindcă totul fusese amestecat, în aceeași chisăliță informațională.

La urma urmei, cine o fi acest personaj care se ia drept actor, de vreme ce încearcă să se identifice emoțional cu subiectul, interpretîndu-l ca pe un rol? Țeapăn, crispat cînd se știe "în imagine", cîteodată prins de alunecarea camerei tocmai cînd se defulează în gesturi dezordonate și schime ridicole, el, protocolarul, severul, cucernicul nostru crainic se pomenește pe neașteptate suspendat în gol, deasupra abisului, ca un somnambul trezit exact cînd se află în balans pe marginea acoperișului. E de ajuns o clipă de abatere a atenției și, iată, ideea se frînge, pauza se cascadează penibil în mijlocul frazei, ca o groapă în plin bulevard, accentul logic o ia razna și tristul adevăr iese la iveală: expresia concentrată e o mască, degeaba ne încrețim fruntea - noi citim, nu gîndim.

Cît despre ochelariștii acela isteț și relaxat, veșnic cu un teanc de reviste sub braț, acela care poartă doar pulovere albe și aduce cu Trintignant, e drept că nu se arată niciodată grăbit, dar e limpede că n-are timp de pierdut, prea le spune pe toate concis și clar și numai lucrurile importante. După comentariile lui colocviale, lipsite de emfază, parcă te simți și tu mai deștept. Partea proastă e că, nu se știe de ce, ezită să se angajeze la TVR. Poate că nu-i place decorul din studioul Actualităților?

ILEANA POPOVICI